

Kitap İncelemesi-Book Review

**BULGARİSTAN'DA TÜRK VARLIĞI VE
NÜFUSU
(BULGAR İSTATİSTİK KURUMUNUN
VERİLERİNE GÖRE 1880-2011)**

Bülent Yıldırım-İlgi Kültür Sanat. İstanbul 2018, 140 sayfa.

Asım KORKMAZ*

Bulgaristan coğrafyası, tarihin ilk dönemlerinden beri doğudan batıya göç edenlerin uğrak yeri olmuştur. Bu coğrafyanın Avrupa'ya gelen halkların göç yolu üzerinde olması, tarih boyunca bölgenin demografik yapısını zenginleştirmiştir. Ayrıca bölgenin bitki örtüsünün ve iklimin zenginliği de burayı çekici bir yerleşim alanı hâline getirmede etkili olmuştur. Bu nedenlerle Bulgaristan, değişik halkların yerleşimine tarihin farklı dönemlerinde aktif bir şekilde tanık olmuştur.

Karadeniz'in kuzeyinden Avrupa'ya gelen Türk boyları Tuna'yı geçerek Balkanlar'da Bulgar anakarasına yerleşmiştir. Özellikle Orta Çağ'da Oğurlar (Bulgarlar), Peçenekler, Uzlar ve Kuman-Kıpçaklar gibi Türk boyları burada Türk kimliğinin kazanılmasında rol oynamıştır. Karadeniz'in kuzeyinden gelen bu Türklerin bir süre sonra Hıristiyanlığı kabul etmelerinin akabinde

* Arş. Gör., Trakya Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü, asimkorkmaz@trakya.edu.tr, ORCID: 0000-0002-3037-827X.

*Geliş Tarihi-Received Date: 15.09.2020
Kabul Tarihi-Accepted Date: 26.09.2020*

Müslüman Osmanlı Türkleri, inançlarının bir gereği olarak Karadeniz'in güneyinden 14. yüzyılda Bulgar coğrafyasında yerleşim faaliyetlerine başlamıştır. Zamanla tüm Bulgar coğrafyasını kapsayan Osmanlı fethi, burada Türk-İslam kimliği kazandırmıştır. Anadolu'daki Yörük-Türkmen grupları, Bulgaristan coğrafyasının farklı bölgelerine yerleşmiş, Bulgaristan'ın sosyo-kültürel ve etnik yapılarında köklü değişikliklere yol açmıştır. Bulgaristan'daki Osmanlı hâkimiyeti, 19. yüzyılda milliyetçi hareketin etkisiyle sona ermiştir. Bulgaristan'da Osmanlı yönetiminin dışında kalan Müslüman Türklerin kaderi, dramatik olayları da beraberinde getirmiştir. Yüzyıllar öncesi geldikleri topraklarda gördükleri zulüm sonucu Müslüman Türkler, yeni bir vatan algısıyla atalarının geldikleri toprakları terk etmek zorunda kalmışlardır. Bu konuyu kapsayan önemli bir akademik çalışma, "Bulgaristan'da Türk Varlığı ve Nüfusu (Bulgar İstatistik Kurumunun Verilerine Göre) 1880-2011" başlığı altında Bülent Yıldırım tarafından bilim camiasına sunulmuştur.

Kitap giriş ve sonuç dışında üç ana bölümden oluşmaktadır. Giriş bölümünde konuya genel bir çerçeveden yaklaşılmaktadır. Burada kitabın bölümleri ve bölümlerde kullanılan araştırma çalışmaları hakkında kısa bilgiler verilmektedir. Ayrıca girişte göçmenlerin *Bulgar Türkleri*, *Bulgar göçmenleri*, *Bulgar muhacirleri* gibi ifadelerle isimlendirme sorununa ve kavram kargaşasına değinilmektedir. Yazar, bu tarz ifadelerin Bulgaristan'dan gelip Türkiye'ye yerleşen göçmenler için oldukça rahatsız edici olduğunu vurgulayarak kavram kargaşasının önüne geçmek adına *Bulgaristan Türkü*, *Bulgaristan göçmeni* gibi isimlendirmenin daha uygun olduğunu belirtmiştir.

Birinci bölümde Karadeniz'i iki farklı rotadan geçen Türkler hakkında kronolojik bilgiler, mevcut literatür aracılığıyla anlatılmaktadır. Türklerin bölgeye nasıl ve hangi koşullarda yerleştiği vurgulanmaktadır. Bu bölümün son alt başlığında yaklaşık beş yüzyıl boyunca Bulgaristan'daki Osmanlı idaresinin kapsamıyla ilgili bilgi verilmektedir. Osmanlı yönetiminin Bulgar coğrafyasındaki içeriği, Müslüman Türklerin yerleştiği yerler ve

Osmanlıların bölgeye getirdiği yenilikler detaylarla birlikte anlatılmaktadır.

İkinci bölümde Yıldırım, yüzyıllardır süren Osmanlı hâkimiyetini sona erdiren olaylara ve bu olaylar sonucunda Anadolu'ya göç dalgalarına değinmektedir. Bulgar milliyetçiliği, Türk nüfusunun yerinden edilmesinde öncü bir rol oynamıştır. Savaşlar sonucunda Müslüman Türklere yönelik zulüm bu bölümde detaylı bir şekilde anlatılmaktadır. Bu bölümün ikinci kısmında göçlerin nasıl ve hangi koşullar altında gerçekleştiği ayrıntılı olarak verilmektedir. 19. yüzyılın sonlarına doğru başlayan göçler, 20. yüzyılın sonlarına kadar bazen Bulgaristan ile Türkiye arasında zorunlu, bazen de mutabakata varılarak devam etmiştir. Yazar, Anadolu'da yönetim değişse de Bulgar coğrafyasından Anadolu'ya göçün sürdüğünü anlatmaktadır. Bu bölümün son kısmında projeksiyon nüfus hesaplama yöntemi ile tüm göç olgusunu değerlendirmektedir.

Son bölümde Yıldırım, Bulgaristan coğrafyasında başı çeken hükümetlerin düzenlediği istatistiki verilerde yerleşim yerlerine göre Türk nüfusunu vermektedir. Bulgarlar tarafından yapılan tüm nüfus sayımlarına göre toplam Türk sayısını belirlemektedir. Resmî istatistiki verilere dayalı olarak Bulgaristan coğrafyasındaki Türk varlığını incelemektedir. Yazar, Türk nüfusunu yorumlayarak veriler arasındaki belirsizlikten bahsetmektedir. Hazırladığı grafik ve tablolarla Bulgaristan'da Türk nüfusunun yaşadığı değişimi yorumlamaktadır.

Sonuç kısmında Yıldırım, Bulgar coğrafyasındaki Müslüman Türk varlığının yaşamak zorunda kaldığı göç davasının sonuçları ve Bulgar hükümetleri tarafından yapılan nüfus sayımındaki Türk nüfusunun yeri hakkında genel bir sonuç ortaya koymaktadır.

Bülent Yıldırım'ın Bulgarlar tarafından hazırlanan resmî devlet verilerine dayanarak oluşturduğu ve o dönemle ilgili araştırmalarla zenginleştirilen bu bilimsel çalışması, birkaç yüzyıl sonra Anadolu'ya dönmek zorunda kalan Müslüman Türklerin hikâyesini bir akademisyen bakış açısıyla anlatmaktadır. Bu çalışmanın en önemli çıkarımı, zorla veya gönüllü göçe rağmen

Bulgaristan'ın Avrupa'da yerli halk açısından en fazla Müslüman Türk nüfusa sahip ülke olduğudur. Yarım milyon nüfusuyla Müslüman Türkler bu ülkenin önemli bir parçasıdır. Yazar, Bulgar devletinin hazırladığı yanlış ve eksik nüfus verilerine dayanarak Müslüman Türklerin nüfusunu, Bulgaristan'daki Türk varlığını tespit etmiştir.

Çalışma, Bulgaristan'daki Müslüman Türk nüfusunun acı dolu hatıralarını değerlendirmektedir. Resmî sayısal verilere dayanan göç dizisi, çalışmaya benzersiz bir karakter kazandırmaktadır. Öte yandan bu çalışma, Türk-İslam kültürünün Bulgar coğrafyasından uzaklaştırılmasına da ışık tutmaktadır. Baskı, şiddet, sürgün ve katliam gibi tüm acı uygulamalara rağmen Bulgaristan'daki Müslüman Türk gerçekliği 14. yüzyıldan beri varlığını sürdürmektedir.

ETİK: Bu makale, araştırma ve yayın etiğine uygun olarak hazırlanmıştır.

ÇIKAR ÇATIŞMASI VE FİNANSAL KATKI BEYANI:
Çalışmamızın tarafsızlığı ile ilgili bilinmesi gereken bir mali katkı veya diğer çıkar çatışma ihtimali (potansiyeli) ve ilişki alanı yoktur.

Bu eser Creative Commons Atıf-GayriTicari-Türetilemez 4.0 Uluslararası Lisansı ile lisanslanmıştır.

This work is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives 4.0 International License.